

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
AGRÁRPOLITIKA**

Időszak:

2012. december

Dátum:

2013..január 30.



SZÁZADVÉG
ALLOTTVÁNY



SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.



STRATEGOPOLIS
KÖMÉNYIPARI ÉS TANÁSKUTÓ ÉS TANÁSKUTÓ ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
1. Monitoring	2
1.1 A termelői ráfordítások és árak, illetve a fogyasztói árak alakulása a közelmúltban	2
1.2 A sertéshús fogyasztói árának alakulása	3
1.2.1 Termelői árak alakulása.....	4
1.2.2 Feldolgozói értékesítési ár és a fogyasztói ár közötti összefüggések	6
1.3 DIT-UMVP forrásfelhasználás státusza	8
2. Elemzés - Agrár-külkereskedelmünk elmúlt másfél éve.....	13
2.1. Külpiaci áttekintés	14
2.2 Export-import változás	14
2.3 Export-import szerkezet.....	15
2.4 A 2012-es év legkiugróbb export-import változásai.....	18

Vezetői összefoglaló

A mezőgazdasági ráfordítási index, a mezőgazdasági termelői árindex és az élelmiszerek fogyasztói árindex 2012. évi adatainak vizsgálatából látható, hogy az egyes indexek közti összefüggés nem közvetlen, aminek eredményeként a termelői ráfordítások általában nem érvényesíthetők maradéktalanul a felvásárlókkal, illetve fogyasztókkal szemben. A mezőgazdasági termelői árak éven belüli ingadozását alapvetően a kereslet/kínálat törvényszerűségei, valamint a világpiaci árak alakulása befolyásolja, míg a fogyasztói árak sokkal kevésbé érzékenyen reagálnak a piaci változásokra.

A sertéshús fogyasztói árának alakulása kapcsán ismertetésre kerülnek a sertés termékpályát befolyásoló tényezők és problémák. Az ágazatra jellemző a termelők versenyképességi hátránya, az emelkedő költségszint felvásárlási árakban való érvényesítése. A gabona éven belüli 25%-os árnövekedése a termelői árakban - még a 2012. évi jelentős termelői áremelkedés ellenére is - csupán 60%-ban volt érvényesíthető. A sertéshús import fokozódása az árleszorító hatás mellett az export tévesztésével is jár. A termelők jogos árigényének elismertetése a feldolgozóipar teherviselő képességének csökkenése miatt is ellehetetlenül. A feldolgozó árak emelkedésének ütemét a fogyasztói árak emelkedése meghaladja, a különbözet a kereskedelembe realizálódik.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program előrehaladásával kapcsolatban kiemelendő a gazdaságfejlesztési intézkedések eddigi sikere. Ez alapja lehet, a 2014-2020-as tervezési/költségvetési ciklusra vonatkozóan lefektetett kormányzati célkitűzések megvalósításának. Az ütemezett forrásfelhasználás érdekében indokolt az eljárásrendek felülvizsgálata és az Új Széchenyi Terv gyorsítási programjában bevezetettekhez hasonló adminisztratív intézkedések alkalmazása.

Agrárexportunkat bemutató elemzésünkben kiemelhető, hogy az ágazat a teljes nemzetgazdasági egyenlegre jelentős hatást gyakorol, ezért jelentősége stratégiai, másrészt, azonban annak összetételében kedvezőtlen tendencia mutatkozik. Az exportban egyre nagyobb hányadot képvisel a feldolgozatlan mezőgazdasági termékek tömege és zsugorodik a magasan feldolgozott termékek hányada. Ennek eredményeként az agrárexport, bár rendkívül dinamikusan fejlődik, egyre kisebb hozzáadott értéket képvisel. Az exportnyereség jelentős része nem a mezőgazdasági termelőknél, hanem az exportőröknél realizálódik. Ennek hatásaként a piaci igények követéséhez szükséges tőkeállítottság nem áll rendelkezésre a termelői oldalon. A feldolgozó és kereskedői oldal befektetési hajlandósága integrációk, gazdasági szövetségek formájában alacsony. A fokozódó import következtében az egyre inkább alapanyag termelésre beálló hazai termelők és feldolgozók kiszorulnak a hazai piacokról, így elvesztik a földrajzi adottságból származó extraprofit lehetőségét.

1. Monitoring

1.1 A termelői ráfordítások és árak, illetve a fogyasztói árak alakulása a közelmúltban

A KSH adatai alapján 2012. évre vonatkozóan kerül bemutatásra a mezőgazdasági ráfordítási index, a mezőgazdasági termelői árindex és az élelmiszerek fogyasztói árindex változása.

A tavalyi év novemberében mérséklődött a mezőgazdasági termelői árak éves bázisú emelkedése, sőt az októberi bázishoz képest az árak csökkenését regisztrálta a KSH: az előző év azonos időszakának bázisán 18,5 százalékos emelkedés volt megfigyelhető, ami 6 százalékpontos csökkenés októberhez képest. Az árnövekedés elsődleges oka a nyári aszály okozta jelentős hazai, európai és USA-beli terméskiesésben kereshető. A korábbi évek ársokkjai esetében az emelkedés jellemzően márciusban, áprilisban tört meg így mindenképpen kedvező folyamatnak tekinthető az index mérséklődése. A növényi termékek 25, míg az élő állatok és állati termékek termelői árszintje 7,5 százalékkal emelkedett 12 hónap alatt. A legnagyobb mértékben a burgonya drágult (87,6 százalék), de érdemben emelkedést regisztráltak a gabonafélék (31,1 százalék) és az olajnövények (17,2 százalék) esetében is. Az élő állatok, állati termékek csoportján belül a legmarkánsabb dinamikát a tyúktartás (34,9 százalék), és a vágóbaromfi (12,5 százalék) ára mutatta. Általánosságban elmondható, hogy a **mezőgazdasági termelői árak éven belüli ingadozását alapvetően a kereslet/kínálat törvényszerűségei, valamint a világpiaci árak alakulása befolyásolja.**

A mezőgazdasági ráfordítások árindexe a KSH adatai alapján negyedéves bontásban vizsgálható. Az előző évi bázishoz képest 2012 harmadik negyedévében összesen 6,4 százalékos emelkedés volt mérhető, ami az előző negyedévhez képest az árindex 1,4 százalékpontos növekedését jelenti. A ráfordítási árak növekedését elsősorban a vetőmag 12 százalékos valamint a műtrágya 17,7 százalékos emelkedése okozta.

A termelői áremelkedés a fogyasztói árakban is éreztette hatását: az élelmiszerek fogyasztói ára 2012-ben 5,9 százalékkal emelkedett, decemberben azonban stagnált. Az előző év azonos időszakához képest decemberben a sertéshús 9,6, a liszt 14, a tojás 26,1, a burgonya 64,2 százalékkal került többbe. A tej és tejtermékek ára érdemben nem változott, a cukor fogyasztói 2,6 százalékkal csökkent. Az egyes termékcsoporthoz tartozó vizsgálatból kiderül, hogy a **feldolgozott termékek** (pl. szalámi, kenyér) **árának emelkedése kisebb mértékű a feldolgozatlan termékekénél** (pl. sertés tökehús). Másrészt a **termelői árak emelkedése a fogyasztói árakban csak korlátozottan jelenik meg**, mivel a hazai kereslet gyenge, ami visszafogott árazásra kényszeríti a kereskedelmi egységeket. Az adatok értékeléséből megállapítható, hogy **a fogyasztói árak sokkal kevésbé érzékenyen reagálnak a piaci változásokra**, mely különösen igaz a feldolgozott élelmiszerekre.



1.2 A sertéshús fogyasztói árának alakulása

2012-ben több a sertéságazatot érintő gazdasági, termelési probléma jelentkezett, amelyről a sajtó is folyamatosan tájékoztatott. Az állomány jelentős csökkenése, a gabona, és ennek következtében a takarmány árak meredek emelkedése, valamint a termelői és feldolgozó fázisban megjelenő versenyképességi problémák is felszínre kerültek.

A sertéshús termelési és értékláncának valamennyi hazai szereplője nehéz helyzetben van:

- A termelők versenyképességi hátrányokkal küszködnek, az emelkedő költségszint felvásárlási árakban való érvényesítése akadályokba ütközik. A termelők jogos árigényének, felvásárlási és értékesítési árakba történő elismertetése - amint a közelmúlt eseményei is igazolták - nem csak a fizetőképes kereslet hiánya, hanem a feldolgozóipar teherviselő képességének csökkenése miatt is lehetetlen.
- A magyar húsipari cégek komoly likviditási nehézségekkel küzdenek. Elsőként a Kapuvári, később a Gyulai Húskombinát, majd a Pápai Húsipari Kft került nehéz pénzügyi helyzetbe, illetve csődközelbe.

A sertéshús terméklánchoz hasonlóan a baromfi termékláncban is hasonló problémák jelentkeznek. Ágazati értesülések szerint olyan jelentős hazai vállalkozás finanszírozási gondjairól is információk érkeznek, mint a Gallicoop.

Felvetődik a kérdés: Mi állhat a magyarországi húsipari cégek pénzügyi ellehetetlenülése mögött? Miért nem tud a magyar sertés termékpálya versenyképes lenni?

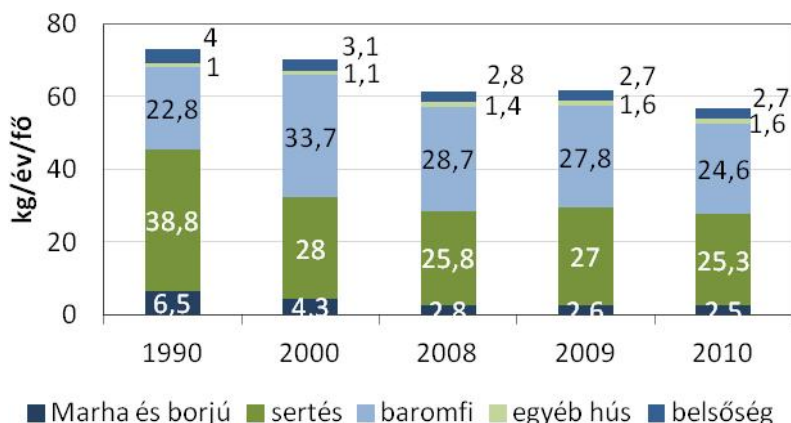
E kérdések mélyebb elemzése előtt érdemes egy pillantást vetni a húsfogyasztásunk szerkezetére, abban az abrakfogyasztó ágazatok szerepének fontosságára.

A lakosság húsfogyasztásának mintegy 90%-át sertés és baromfi hús teszi ki, így a hazai húspar elsősorban az abrakfogyasztó ágazatokra épít. A KSH 2010-es fogyasztás statisztikai

¹ Forrás: KSH

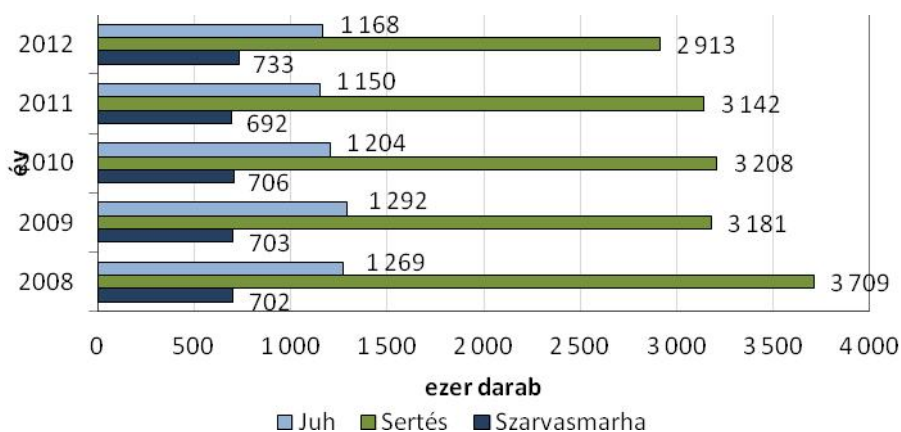
adatai szerint a magyar polgár évente 57 kg húst fogyaszt, ami az előző évinél 5 kg-al kevesebb és öt éves mélypontot jelent. A fogyasztás összetételében a sertéshús fogyasztása növekszik (45%) a baromfihús fogyasztás 43%.

A hazai éves húsfogyasztás alakulása (kg/év/fő)



A baromfi és a sertés ágazat az Európai Unió piacsabályozási rendben laza szabályozású ágazatnak számít, így közvetlen, termeléshez kapcsolódó támogatásokban nem részesül. **Az abrakfogyasztó ágazatok költségszerkezetében, a teljes termelési költség mintegy 60%-át adva a takarmányköltségnek meghatározó szerepe van.** Az utóbbi években tapasztalt gabonapiaci árrobbanások takarmányárakra gyakorolt hatását a fogyasztókra, illetve a húsiparra teljes egészében áthárítani nem tudták, így egyre többen hagytak fel az állattartással. Ez tükröződik az állatállomány rohamos csökkenésében és az állatállomány nagyfokú koncentrációban.

A hazai állatállomány alakulása



1.2.1 Termelői árak alakulása

Az árak mélyebb vizsgálata előtt érdemes értelmezni az egyes árak megnevezésének tartalmát. Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) Piaci Árinformációs Rendszerében (PÁIR)

feltüntetett *termelői árak* azt jelzik, hogy a vágóhidak milyen áron tudják beszerezni az élő állatot. A nyers húsok feldolgozó, *értékesítési ára* azt az árat tükrözi, mellyel a vágóhíd tovább értékesíti a tökehúst a feldolgozó üzemek, vagy kereskedelmi láncok számára. Ezek az árak a PÁIR-ban áfa nélkül jelennek meg. Az árak egymáshoz történő viszonyításánál kiderül, hogy **a takarmányárak alakulása nem egyszerre jelenik meg a hazai sertés és baromfi termelői árában.** Éppen ezért nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a takarmányár-emelkedés milyen mértékben és mennyi idő alatt gyűrűzik be a vágósertés termelői árába. Hozzá kell azonban tenni, hogy **a termelői árak alakulását nem elsősorban a takarmányköltségek, hanem a keresleti piac törvényszerűségei befolyásolják.** Különösen érvényes ez a sertéságazatban, ahol a piaci viszonyokra az ún. „sertésciklus” törvényszerűségei, azaz a sertéstartás jellemzőinek és a piaci ár összefüggéseinek ciklikussága is hatással van. A baromfi ágazat esetében az éven belüli ciklikusság kevésbé jellemző, így általában véve a felvásárlási árak is sokkal kiegyensúlyozottabban alakulnak.

A termelői ár éven belüli alakulásából jól látszik, hogy **2012-ben jelentős termelői áremelkedés zajlott le a sertéságazatban.** A hazai termelésből származó vágósertés termelői ára 2012 januárjában 455Ft/kg-ról szeptemberre 517Ft/kg-ig kúszott fel, mely közel 14%-os áremelkedést reprezentál.

Ez a növekedés ugyan két hónapos késéssel követte a gabona/keveréktakarmányok árának növekedését, de annak mértékét meg sem közelítette. **A sertéstartók a gabona éven belüli 25%-os árnövekedését a termelői áraikban csupán 60%-ban tudták érvényesíteni.** A termelőknek mindemellett az 5-10%-kal olcsóbb import sertéssel is versenyezniük kellett. A takarmányárak növekedése mellett tehát az **import árleszorító hatása** is érvényesült, **ami a termelők árérvényesítő képességét gyengítette.** A gabonaárak világpiaci konjunktúrája mindemellett hatott az importárak évközi alakulására is. Az import sertés beszerzési árai is emelkedést mutattak az év során, jóllehet az áremelkedés mértéke alig haladta meg a 4%-ot.

A permanensen olcsóbb import komoly nyomást gyakorol a hazai felvásárlási és feldolgozó árakra. Csökkentve a hazai sertésitenyésztés és feldolgozás jövedelmezőségét, termék kiszorító hatást fejt ki a hazai piacon, így az importhús hazai piaci jelenléte az utóbbi években egyre jelentősebbé vált.

A sertéshús import ma már megközelítette az exportált sertéshús nagyságrendjét. Annak ellenére, hogy nettó exportőrök vagyunk élő sertésből (2012. háromnegyed évében a 43,7%-kal növekvő élő állat kivitel révén a 69,3 millió eurós élő sertés exporttal szemben csak 49 millió eurós import realizálódott), folyamatosan növekszik a sertéshús behozatal és **gyengül a sertéshúsexportunk.** Míg a behozatal 32%-os növekedés következtében 249.905 ezer euróra nőtt, addig a sertéshús exportunk 7%-os csökkenés mellett 249,936 ezer euróra csökkent. A különbség ugyan még pozitív, de a tavalyi 78,7 milliós exporttöbbletünk alig 31 ezer euróra olvadt.

Félő, hogy a 2012. év utolsó két hónapjának adatai negatív szaldót eredményeznek a 2012-es év teljes egészére vetítve. Az importban különösen nagy növekedést tudott elérni Lengyelország, Németország és Ausztria. Az EU-ban legnagyobb versenytársnak számító országok, nem csak hogy felismerték a feldolgozott sertéshúsban rejlő hozzáadott értéket, hanem a hazai termelés csökkenése piacot is teremtett a számukra.

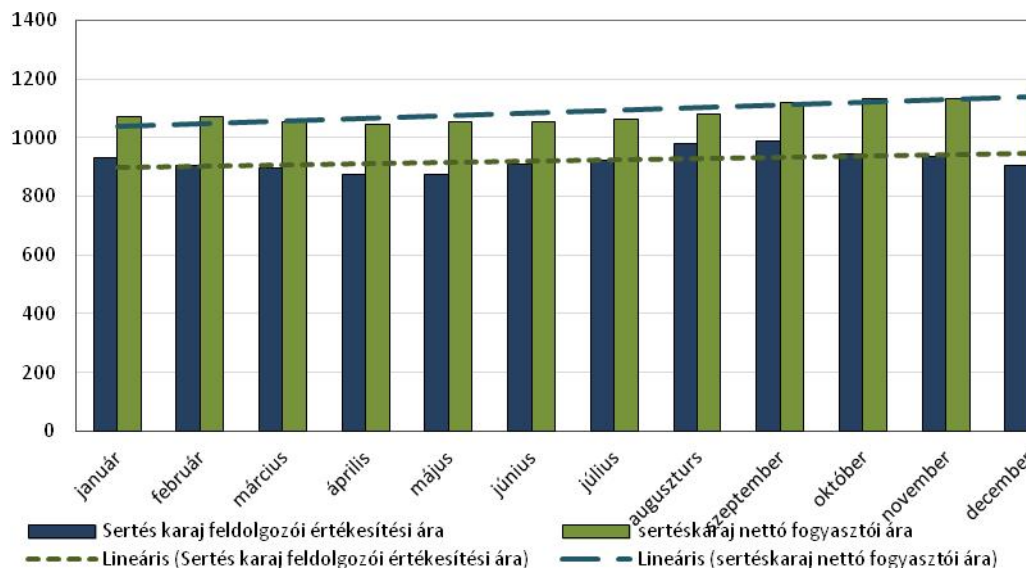
1.2.2 Feldolgozói értékesítési ár és a fogyasztói ár közötti összefüggések

A húsarakkal kapcsolatban, meg kell jegyezni, hogy a félsertés hasznosabb és keresettebb részei súlyozásra kerülnek a tökehúsok feldolgozói értékesítési árainak kialakításánál. Mindemellett nehéz összevetni a termelői árakat a feldolgozói árakkal, hiszen a vágósertés, tökehúsokkal való összevetése nem ad értékelhető eredményt. A feldolgozói értékesítési árak és a fogyasztói árak közti összefüggések vizsgálatára azonban van lehetőségünk.

A fogyasztói és feldolgozói értékesítési árak közti különbséget azoknál a termékeknél lehet jól követni, ahol az adott termék egyéb feldolgozási fázisokon nem megy keresztül. Ilyen termék többek között a sertéskaraj vagy a sertéscomb. (A feldolgozói értékesítési áraknál az AKI adatait, a fogyasztói áraknál pedig a KSH adatait használtuk.) Mindkét esetben látszik, hogy 2012 éven belül a feldolgozó értékesítési árak nem egyenletesen növekedtek, ami arra enged következtetni, hogy **az árváltozást sokkal inkább a piaci kereslet és a piaci hangulat befolyásolta, mintsem az árak mögött meghúzódó ráfordítás növekedés**. Míg 2012 első felében a feldolgozói értékesítési árakra inkább visszaesés volt jellemző, addig a nyár, az aszály okozta pánikhangulatban a növekedés irányába mozdította el a feldolgozói értékesítési árakat. A sertéskaraj esetében szeptemberre tetőzött a feldolgozói ár, míg a sertéscomb októberre érte el a rekordmértékű árszintet. A sertéskaraj ára január és a szeptember között 5%, míg a combé 12%-kal emelkedett.

A fogyasztói árak ezzel ellentétben az első félévben csupán egy-két százalékkal mozdultak el. Növekedésnek a második félévben indultak, és a félév során egyenletesen növekedtek. Egész évre vetítve például a sertéskaraj és a comb ára 7-9%-kal emelkedett. A feldolgozói értékesítési árak és a nettó fogyasztói árak között a kereskedők költségei és árrése merül fel. **A feldolgozói árak emelkedésének ütemét a fogyasztói árak emelkedése meghaladta.** Az alábbi diagram is szemlélteti, hogy míg a hazai sertéskaraj feldolgozói értékesítési árai az év folyamán átlagot tekintve nem változtak, addig a nettó fogyasztói árak éves szinten növekedtek. Igaz a növekedés mértéke nem volt túl magas, csupán 3% körül alakult, mégis érthetetlen az, hogy a feldolgozók mért nem tudták költség szint növekedésüket az értékesítési árakban érvényesíteni. A másik oldal is magyarázatra szorul, nevezetesen az, hogy a kereskedők miért tudják növelni az értékesítési áraikat az amúgy is kiélezett piaci szituációban.

A sertéskaraj feldolgozói értékesítési ára és a nettó fogyasztói ár közötti különbség (HUF)



A sertéshús esetében a karaj fogyasztói árának változása adta az árvizsgálat tárgyát. A költség-nemek szerint bontásból látható, hogy az anyagköltség 78%-os részesedéssel jelenik meg. A személyi jellegű ráfordítások és az egyéb változó költségek a maradék mintegy 20%-on osztoznak.

A húsipari termékek hazai - az importáruval szembeni - versenyképességét jelentős mértékben rontja a termékeket terhelő EU-n belüli legmagasabb áfa kulcs. A magas áfa mérték hozzájárul az élelmiszerek magasabb árszínvonalához és negatív hatást gyakorol a szektor versenyképességére. Az áfa kulcs csökkentés folyamatos igény az élelmiszergazdaság részéről.

Általánosságban elmondható, hogy a ráfordítások emelkedésének csak a kisebb hányada, késleltetve és fokozatosan érvényesíthető a fogyasztói árakban, így a termelők és feldolgozók oldaláról veszteséget generál. A takarmányár emelkedés tehát nem jut el a polcokig, így a termékpálya valamennyi szereplője, a kereslet fenntartása érdekében, erőviszonyok szerint a saját kárára tompít a reálisnak tekinthető árakon. A végeredmény komoly árharc következménye. A feldolgozói értékesítési árak és a fogyasztói árak közti különbség arra utal, hogy éven belül a forgalmazó fázis (a kereskedelem) nagyobb árrésekkel reagál, tehát a beszállítókra hárítja a teher nagyobbik részét.

A takarmányárak növekedése így, differenciált mértékben ugyan, de a sertéságazat valamennyi termékpálya szereplőjére hatással van.

A számokból az is látható, hogy van mozgástér a termelői és fogyasztói árak között, erősebb piaci alkupozícióval és **a termékpálya szereplők közötti együttműködés javításával az árképzés a sertéstartók és feldolgozók számára is kedvezőbben alakulhatna.** A termelői integráció erősítésével, a termelők és feldolgozók közötti kapcsolatok erősítésével, és ahol lehet, a vertikális integráció megteremtésével jobb pozíciót érhetne el a termelő és a feldolgozó a jövedelemelosztókodásban.

Összegezőként elmondhatjuk, hogy a húsfeldolgozó üzemek problémája a teljes sertéshús termékpályán tapasztalható ellentmondásokból fakad. A termelői oldal kiszolgáltatott az emelkedő input áraknak, valamint a hazai üzem- és földbirtok szerkezetéből fakadó költségtöbbletnek, miközben a feldolgozó iparon keresztül nem jut hozzá a fogyasztói piac által fizetett plusz árhoz. A hazai sertéshús termékpálya tagoltsága miatt a fogyasztók által fizetett vételár az ágazati résztvevők között nem a hozzáadott érték arányában, hanem az érdekérvényesítő képesség szerint oszlik szét. Első lépésként fontos lenne a termelők és feldolgozók piaci együttműködésének létrehozása és a fogyasztói piacról származó jövedelemhez való hozzájutás mértékének növelése.

1.3 DIT-UMVP forrásfelhasználás státusza²

Szakpolitikai tanulmányunkban rendszeresen foglalkozni kívánunk a Darányi Ignác Terv – Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (továbbiakban: Program) előrehaladásával. Különösen indokolt ez a 2007-2013-as jelen pénzügyi ciklus utolsó évébe lépve, mely az utolsó, még pénzügyi kötelezettségvállalásokra rendelkezésre álló esztendő. Anyagunk az éves előrehaladási jelentések és a Program Monitoring Bizottsága üléseiről készült emlékeztetők felhasználásával bemutatja a pénzügyi keretek felhasználásának főbb mutatóit tengelyenkénti bontásban, valamint kitér a kiemelkedő jelentőséggel bíró intézkedésekre. Javaslatokat fogalmaz meg egyes gyakrabban előforduló problémák kezelésére.

A Program 2007. október 24-i, az Európai Bizottság által elfogadott változata (első hivatalos változat) szerint négy ún. tengelybe szervezetteren mintegy harminc intézkedés – támogatási jogcím – került befogadásra. A négy tengely rendre a következő típusú támogatási lehetőségeket tartalmazza:

- I. tengely: beruházási típusú jogcímek, képzés-szaktanácsadás;
- II. tengely: Környezetgazdálkodás, környezetvédelem, erdészet
- III. tengely: Vidékfejlesztés
- IV. tengely: Leader (Helyi Akciócsoportok gondozásában Leader alapelvek mellett megvalósuló vidékfejlesztési intézkedések)

Az egyes intézkedések számos esetben alintézkedéseket tartalmaznak, így a tényleges, a potenciális kedvezményezettek által igénybe vehető támogatási jogcímek száma mintegy ötven. A Program elfogadását követően a jogcímek nagy része csak 2008-ban került hazai meghirdetésre (azaz a potenciális kedvezményezettek jellemzően ettől az évtől vehették igénybe a támogatások jelentős részét). Emellett van olyan intézkedés, amelynek bevezetése csak 2013-ban valósul meg (2013. február 15-től nyílik meg a mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációját célzó jogcím - 129/2012. (XII. 17.) VM rendelet).

² Forrás: http://umvp.kormany.hu/download/5/96/40000/Éves_jelentes_2011_2012_06_22_MBulesen_jovahagyott.doc

Egyes intézkedések a 2004-2006 között érvényben lévő, szintén az EU társfinanszírozásában megvalósuló Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) „folytatásaként” az ÚMVP-ben is megjelentek, mivel az NVT egyes támogatási jogcímei több éves kötelezettségvállalást jelentettek mind a kedvezményezett, mind pedig a támogatói (Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal határozatában foglalt kötelezettségvállalások) oldalról. Jellemzően ilyen intézkedés volt a mezőgazdasági területek erdősítése, vagy az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés alintézkedései. A több éves kötelezettségvállalások kiadása a támogatói oldalról a korábbi gyakorlat óta módosult – csak a ténylegesen rendelkezésre álló forráskeret terhére, illetve időbeni korlátozással kerül kiadásra támogatási határozat, így a hazai költségvetést nem terheli jelentős nagyságrendű, vidékfejlesztési jellegű, évekre előrenyúló determináció.

A **Program teljes, potenciális forráskerete a 2007-2013-as időszakra** vonatkozóan (a maximális nemzeti részfinanszírozás biztosítása esetén) **5,257 milliárd EUR**; amely 285 HUF/EUR árfolyamon számolva **mintegy 1400 milliárd HUF**.

Magyarország euro-övezeten kívüli állapota **mind a kötelezettségvállalási, mind a kifizetési adatok folyamatos „mozgását”** idézi elő amiatt, hogy **a kötelezettségvállalás** (támogatási határozat kiadása) **és a tényleges kifizetés időpontja nem esik egybe**. A kötelezettségvállalás árfolyama a mindenkor költségvetési, illetve államháztartási törvény által egy évre szabályozott árfolyam, míg a kifizetési árfolyam a támogatás utalása (könyvelése) napjára érvényes, Európai Központi Bank által közzétett – jellemzően egy hónapra érvényes – árfolyam. A forrásfelhasználást tovább nehezíti, hogy a tervezéskori HUF/EUR árfolyammal döntően szintén nem kalkulálhat a teljes tervezési időszakra Magyarország.

Az egyes tengelyeknek a 2012. október 31-i állapot szerinti, EUR-ban számolt kötelezettségvállalási és kifizetési adatai a jogcímek megnyitásától számítva következőképp alakulnak.

Az UMVP egyes tengelyeinek kötelezettségvállalási és kifizetési aránya a 2012.10.31-én³

TENGELY	KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁS	KIFIZETÉS
I. tengely	90,3%	52,3%
II. tengely	103,8% ⁴	55,1%

³ MVH Pénzügyi Igazgatóság

III. tengely	75,6%	38,5%
IV. tengely	53,6%	13,5%
I-IV. tengely összesen	90,8%	49,2%

Az I. tengely intézkedései kevés kivétellel közelítik a 100%-os lekötöttségi arányt. Ennek oka, hogy a **gazdaságfejlesztési támogatások** (beruházásokhoz nyújtott támogatások) **rendkívül népszerűek** a gazdálkodók körében, illetve a program kezdete óta a beruházás típusú intézkedések több alkalommal voltak megnyitva (pl. állattartó telepek korszerűsítése, önálló gépbeszerzés, mezőgazdasági termékek értéknövelése).

A kevésbé jól teljesítő intézkedések egy része „érdektelenebb” a gazdálkodók szemében (szakképzés és szaktanácsadás intézkedések), más részük még időarányosan nem teljesítette a forrásai felhasználását (EU követelményeinek való megfelelés, juh és kecskejelölés), de várhatóan az időszak végére megvalósul a teljes forráslehívás. **Az eredményesebb gazdálkodás érdekében a szaktanácsadási hálózat minőségi fejlesztése**, így a gazdák ismereteinek bővítése – innovatív gazdálkodási ismeretek és támogatásokkal kapcsolatos ismeretek téren egyaránt – **elengedhetetlenül szükségesnek látszik**. Érdekeltté kell tenni a gazdálkodókat abban, hogy részt vegyenek a képzéseken és újszerű módszerekkel – pl. jó gyakorlatok működésben történő bemutatásával – ösztönözni őket a valós piaci viszonyokhoz való alkalmazkodásra.

A klasszikusan beruházási támogatások mellett **népszerű a fiatal gazdák elindulását segítő intézkedés**, amelyre rendszeresen négy-ötszörös támogatási igény érkezik. Az agrárium általános korszerkezet-váltását leginkább elősegítő intézkedés várhatóan a jövőben is jelentős szerephez jut, hiszen a társadalom általános elöregedésével párhuzamosan az **agrártársadalom is öregszik**, amelyet számos ok miatt **szükséges ellensúlyozni** (vidéki területek intenzívebb elöregedése, termelési volumen csökkenése, minőségi javulást eredményező fejlesztések elmaradása).

A jól teljesítő intézkedések közé tartozik a termelői összefogást támogató „termelői csoportok támogatása” jogcím is. Jelentőségét mutatja, hogy a mintegy 250 termelői csoport egyes ágazatokban már meghatározó piaci szereplővé vált, így például a gabonaágazatban a termelői csoportok állítják elő a magyarországi gabona 20%-át.

A II. tengely intézkedéseinek döntő része normatív jellegű támogatás (kedvezőtlen adottságú területek támogatása és agrár-környezetgazdálkodási intézkedések). Ez utóbbi támogatási jogcímre jut a II. tengely forrásainak 64,4%-a. Az intézkedés jelentős determinációval

⁴ Többszörös kötelezettségvállalás Programon belüli forrásátcsoportosítással kezelhető. A többszörös kötelezettségvállalás a lemorzsolódás, szankciók alkalmazása és a támogatástól való visszalépések ellenére garantálja a teljes rendelkezésre álló uniós támogatási keret lehívhatóságát. A mindenkori költségvetési tv. jellemzően felülről nyitott keretként kezeli a hazai EMVA finanszírozási sorokat, az NGM engedélyével 30%-os többszörös kötelezettség vállalható.

terhelten került be a Program jogcímei közé, hiszen az NVT-ben jellemzően öt éves támogatási időszakra szóló kötelezettségvállalási időszakból egy, illetve két év kifizetéseit már nem az NVT-ből, hanem az ÚMVP-ből finanszírozta az agrárkormányzat.

Szintén ebbe az intézkedés-csoportba tartoznak az **erdészeti beruházásokat** elősegítő intézkedések, amelyek jelen programozási időszakban összességükben jóval **kevésbé népszerűek**, mint az előző időszakban voltak. A tervezettől elmarad az erdőgazdálkodói érdeklődés a már telepített erdészeti rendszerekre, erdőkre vonatkozó jogcímek esetén is (erdő-környezetvédelem, nem termelő erdészeti beruházások támogatása). Ez számos okra vezethető vissza – egyaránt közrejátsszik **a hosszú távú befektetések megtérülésének bizonytalansága, a tulajdonviszonyok tisztázatlansága** (osztatlan közös erdők), **a vagyonvédelem megoldatlansága** és nem utolsósorban a szántóterületek után járó jelentős **földalapú támogatás** is. Ez utóbbi azt eredményezi, hogy a gazdálkodók jelentős része akkor sem telepít erdőt a területén, ha a szántóföldi növénytermesztés az adott területen – csak a termékmennyiség és minőség mutatóit tekintve – már nem gazdaságos. Az EU felé vállalt erdősültségi mutatók növelése érdekében támogatáspolitikai szempontból a 2014-2020-as időszakban jelentős módosításokat szükséges végrehajtani a támogatási rendszerben.

A **III-IV. tengely** intézkedései a vidéki településeken élők gazdasági aktivitását erősítik, illetve életkörülményeiket, lakóhelyüket és annak környezetét igyekeznek fejleszteni. A **gazdaságfejlesztő hatású intézkedések** ebben az esetben is **népszerűek**, 70-88% közötti forráslekötés jellemezte ezeket a jogcímeket (mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése, turisztikai tevékenységek ösztönzése) a hivatkozott időpontban.

A „falumegújítás és fejlesztés”, illetve a „lakossági szolgáltatások fejlesztése” intézkedésen belüli integrált közösségi szolgáltató terek megvalósulása és a számos szolgáltatás elérését megkönnyítő „tanyabuszok” beszerzése is népszerű, jó forrásabszorpciós képességű intézkedések, 67-68% közötti forráslekötéssel.

A források lekötése annak ellenére kielégítő mértékű, hogy a LEADER Helyi Akciócsoportok közreműködésével megvalósult kérelemkezelés a kezdeti időszakban jelentős időbeni csúszással működött, egyes esetekben egy-másfél éves döntéshozatali időtartammal.

A jelenlegi EMVA források lekötésének és uniós forrás nélküli kifizetésének nagy valószínűséggel akkor sem lesz akadálya, ha a III-IV. tengely intézkedései az ismételt jogcímnyitások (támogatási kérelem beadási időszak megnyitása) ellenére nem érik el a tervezett mértéket. A Program Irányító Hatósága a forrásátcsoportosítás eszközével több irányba is elmozdulhat: egyrészt az I. tengely intézkedései közül megnyitható olyan egyszerű beruházással járó támogatás (gépbeszerzés), amely az MVH által gyorsan értékelhető, a források egyszerűen kijuttathatók.

Az EU által preferáltabb út a II. tengely intézkedéseire való forrásátcsoportosítás, elsősorban a környezetvédelmi- és tájfenntartó gazdálkodási célokat szolgáló „kedvezőtlen adottságú

területek támogatása” és az „agrár-környezetgazdálkodás” intézkedésre. Előbbi döntően az EU által ígért jogszabály-módosítás elmaradása miatt folyamatosan jelentős forráshiányban szenved, így a más intézkedéseken le nem köthető források EU által is támogatott abszorpciók helye.

A támogatási kérelmek hatékony és gyors elbírálása érdekében több ponton szükséges változtatni a jelenlegi intézményrendszeri gyakorlaton.

Kizárólag az intézményrendszer profitál egyes intézkedéseknél a hiánypótlás lehetőségének szigorításából – a várt hatással ellentétben **nem a minőségi kérelmek száma növekszik, hanem az elutasítottaké** a hiánypótlással nem orvosolható hibák miatt. Ennek következménye: **a forráslelővétel nem megfelelő üteme, életképes projektek elutasítása** (v.ö. beruházások elmaradása, munkahely teremtés elmaradása), potenciális kedvezményezettek negatív attitűdje a kormányzati intézkedésekhez kapcsolódóan. Megoldási javaslatként többször felmerült a kizárólag **legfontosabb adattartalom bekérése a kedvezményezettektől, államigazgatási szervek közötti adatcsere kötelezővé és ingyenessé tétele és/vagy adatközpontként is funkcionáló intézmény létrehozása, hiánypótlás egyszeri engedélyezése.**

Forrásvesztés elkerülése, projektek megvalósulása: a 2014-2020 időszakra el kell érni olyan **kombinált finanszírozási konstrukciók** megvalósulását, amely lehetővé teszi az önerővel nem, vagy korlátozottan rendelkező vállalkozások számára a támogatott projektek megvalósulását. A kedvezményes hitel és kedvezményes hitelgarancia bevezetése a vissza nem térítendő támogatásokkal együttesen nagyobb százalékban sikeres, gyorsabban megvalósuló projektek létrehozását teszi lehetővé.

Szintén intézményrendszeri probléma az **eltérő jellegű intézkedések** (beruházási és normatív típus) **hasonló bírálati rendszerben történő lebonyolítása**. Jelenleg egyes beruházással járó, az üzleti tervek értékelését, egyedi elbírálását, szakmai döntését igénylő jogcímek hasonló automatizmusok mentén kerülnek értékelésre, mint az ún. normatív jellegű támogatások – amely esetében a kedvezményezett a jogosultsági kritériumoknak való megfelelés esetén „automatikusan” megkapja a támogatást. Annak érdekében, hogy az elbírálási folyamat rosszul értelmezett „felgyorsítása” ne járjon együtt a minőségi bírálat elvesztésével a 2014-2020-as időszakra való felkészülésben ezen gyakorlat felülvizsgálata szükséges.

2. Elemzés - Agrár-külkereskedelmünk elmúlt másfél éve

A **2011-es évben** az egyik legjelentősebb agrárgazdasági teljesítménynek, az agrár-külkereskedelemben elért **rekordszintű szaldó** tekinthető. A 2004. május 1-e óta az EU közel 500 millió vásárlóval rendelkező, egységes belső piacába tartó integráció 2011-re hozta meg első gyümölcsét. A 2007-2008-as időszak élelmiszerár robbanása rendkívül jó jövedelempozíciót teremtett a növénytermesztés, kiváltképp a gabona ágazat számára. Kiváló külkereskedelmi kapcsolatok alakultak ki, így az itthon megtermelt gabonát magas áron lehetett külföldön értékesíteni. A növekvő jövedelemszintnek és az EU támogatásoknak köszönhetően erősödött a beruházási tevékenység, javult az agrárgazdaság versenyképessége.

A 2008-as év végén kirobbant pénzügyi, gazdasági válság hatásaként kialakult gyenge forint (2011. második fele) árfolyam jelentősen javította az agrár és élelmiszeripari exportforgalmat és visszafogta az importot is. Az EU csatlakozás, negatív következményeként erősödött az importnyomás, mely belső piaci feszültségeket okozott.

Az **export alappillére a növényi termékek**, azon belül is a gabonafélék kivitele, melyet **elsősorban feldolgozás nélküli alanyanyagként szállítunk a külföldi piacok számára.**

Kedvezőtlen jelenség, hogy az exportban egyre nagyobb hányadot képvisel a feldolgozatlan mezőgazdasági termékek tömege és zsugorodik a magasan feldolgozott termékek hányada. Ennek eredményeként az agrár-export, bár rendkívül dinamikus fejlődik, egyre kisebb hozzáadott értéket képvisel.

Az elmúlt időszakban elsősorban az EU belső piacaira koncentrálnak sikerült jelentős növekményt elérni, de a kivitelünk növekedett a nem EU tag európai országok piacaira is.

A 2012-es év agrár-külkereskedelmi egyenlege értékben meghaladja majd a 2011-es évet, így újabb rekordszintet állíthatunk be. A 2012-es év várható eredménye nemcsak a növekvő exportnak, hanem a csökkenő importnak is köszönhető.

Előrejelzések szerint a 2013-as év nem lesz ennyire eredményes. A 2012. évi nyári termés kiesés, és a rekordméretű gabonaexport **ez év első felére előrevetíti az export alap hiányát, mely a kivitel erőteljes gyengülését vonhatja maga után.** Az aszály okozta termés kiesés, illetve az ezzel járó takarmányhiány az állattartásban is érezteti hatását, mely szintén az év első felére jellemző exportban fog kicsúcsosodni. Tehát az évek óta tartó agrár-külkereskedelmi rekordsorozat 2013-ban megtörni látszik, melyet részben ellensúlyoz, hogy az őszi vetési munkák és a csírázás pozitív terméseredményeket vetít előre.

2.1. Külpiaci áttekintés

A csatlakozáskor Magyarország jól indult az EU piacain. Legszilárdabb külpiaci kapcsolatainkat akkor sikerült megszerezni. A mai napig Németország a legnagyobb exportpiacunk, a teljes magyar agrárexport 20%-át szállítjuk oda. Németország mellett Olaszország és Ausztria még jelentős exportpiacunk. A régi piacok mellett jelentős részesedésre sikerült szert tenni Szlovákiában és Romániában is. A 2011-es export 13%, illetve 12%-a az utóbbi országokban talált gazdára, így az export-országlistán már dobogós helyett foglalnak el.

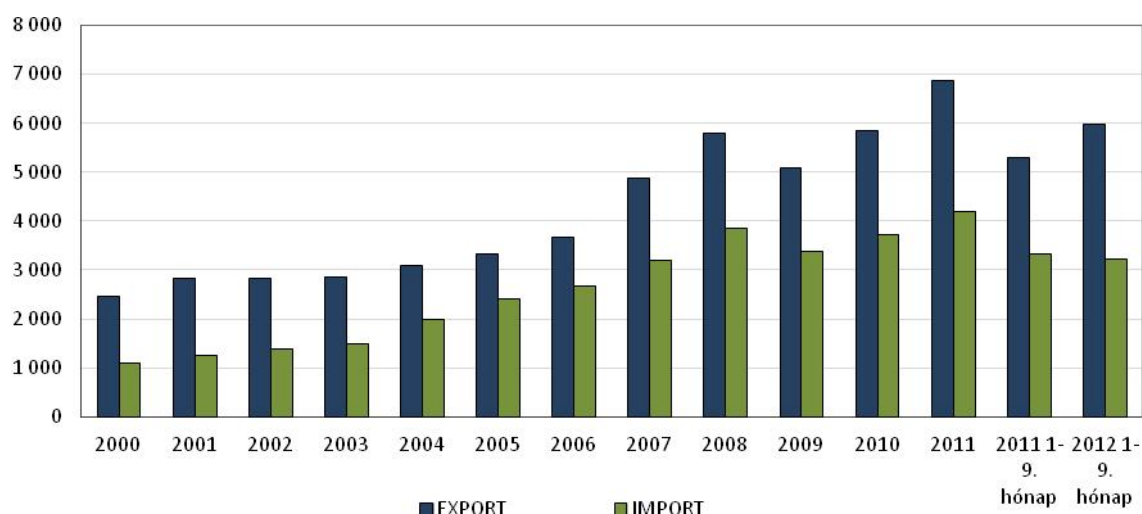
Az EU12 országok csatlakozásukat felkészületlenül fogadták, az EU belső piaci versenyében lemaradtak, melyet mostanra sikerült behozniuk. Valamennyi ország exportja javuló tendenciát mutat, erről a hazánkba irányuló import is tanúbizonyságot tesz. Csatlakozáskor az EU12 országok importja alig haladta meg a 26%-ot, mely mára 34%, 1,5 milliárd euró fölé emelkedett. Az EU12 országok importjában élvorsnak tekinthető Lengyelország és Szlovákia. Hazánkban tekintetében a legnagyobb importaránnal Németország, Hollandia és Szlovákia rendelkezik

Összességében elmondható, hogy az **uniós tagállamokkal folytatott kereskedelem a legnagyobb részét (hozzávetőlegesen 80%-át) teszi ki a teljes agrár-külkereskedelemnek**, melyben az EU12 országok egyre hangsúlyosabban jelennek meg. A kivitel növekedésével arányban az EU-n kívüli országok exportpiaci részesedése is javult, meghatározó mennyiséget szállítunk Horvátországba, Oroszországba, Törökországba, Ázsián belül pedig Japánba.

2.2 Export-import változás

A **2011-es évben agrár-kivitelünkben rekord méretű kereskedelmi mérlegtöbbletet** (a csatlakozás óta eltelt hét év legjelentősebb exportárbevételét) sikerült elérnünk, vélhetően ez a tendencia a 2012-es évben sem lesz másként.⁵ A 2011-es évben az előző évhez viszonyítva export értéke 17%-kal, az import értéke pedig 12%-kal növekedett. Az export így értékben meghaladta a 6,8 milliárd eurót, míg az import értéke meghaladta a 4,1 milliárd eurót.

⁵ A 2012. évre vonatkozó végleges adatok az elemzés készítésének időpontjában nem álltak rendelkezésre.



Az EU-hoz történt csatlakozásunkat követő években az agrár-, és élelmiszertermékek kivitele, illetve behozatala euróban számolva évről-évre emelkedett. A növekvő export növekvő agrár-külkereskedelmi egyenleget is eredményezett, mely az elmúlt évek távlatában szintén közel háromszorosára növekedett. **A 2011-es évben a 2,7 milliárd eurós agrár-külkereskedelmi szaldónk, a 2010-es évet 26,5%-kal túllépve a teljes nemzetgazdasági egyenlegnek a 39%-át adta.** Ezen tények ismeretében szükséges a gazdaságpolitika meghatározása, illetve a mezőgazdaság stratégiai kialakítása.

A növekvő exportot a forint árfolyama is támogatta, ez különösen érezhető volt a 2008-as pénzügyi válság idején, majd a 2011. év második felében. A gyenge forint (290 körüli euró/forint árfolyam) egyértelműen ösztönzőleg hatott az exportra, sőt talán ezáltal javította a külpiazi versenyképességet, hiszen nagyobb mennyiséget lehetett alacsonyabb euró-áron értékesíteni. Sajnos **az exportnyereség jelentős része azonban elsősorban nem a mezőgazdasági termelőknél, hanem az exportőröknél realizálódott.** A gyenge forint miatt nőtt a termelők input anyag költsége, ami az export bevételekből való közvetlen részesedés hiányában tovább nyitotta az input-output árak között agrárrollót.

A gyenge forint az export élénkítésén túl mérséklően hatott a behozatalra, hiszen drágábban lehet az importtermékeket megvásárolni, mely a belföldi értékesítés lehetőségeit javította.

2.3 Export-import szerkezet

A jövőt illetően **nagy kockázatot jelent a feldolgozott élelmiszerek arányának csökkenése az exportban.** A 2011-es évben az export-import szerkezetét tekintve a korábbi tendenciák folytatódtak. **A nyersanyagok exporton belüli részaránya** az Agrárgazdasági Kutató Intézet

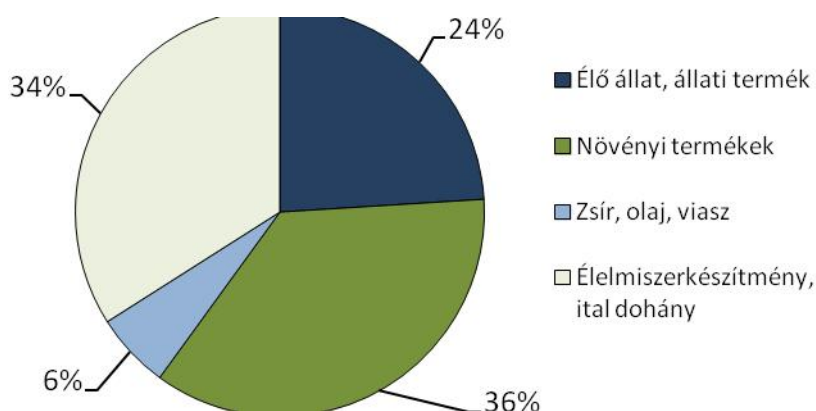
⁶ Forrás: KSH

(AKI) belső számítása⁷ alapján az elmúlt évek alatt 39%-ról 42%-ra **növekedett**, ezzel ellentétben a **késztermékek exportja csökkenést** mutat. Ez semmiképpen nem kedvező jelenség, különösen azért, mert az importon belül ezzel ellentétes irányú mozgások figyelhetők meg. Egyre nagyobb a késztermékek behozatalának részesedése, mely az importszerkezetnek közel a felét adja, míg mezőgazdasági nyersanyagból csupán 25%-ot hozunk be.

Az export-import alapvetően négy áruosztályba sorolható:

- élő állat, állati termékekre,
- növényi termékekre,
- zsírok és olajokra, valamint
- élelmiszer, ital, és dohány termékekre.

Export áruosztály bontása, 2011



A 2011-es évben export 36%-át a növényi termékek 34%-át az élelmiszeripari termékek, míg 24%-át az állati termékek tették ki. Az importnak a felét az élelmiszeripari termékek adták, azt a növényi termékek 23%-kal követték, míg az állati termékek 20%-os részesedéssel jelentek meg az importban. Az export-import szerkezet 2012-es év első háromnegyed évében hasonló arányokról tanúskodik.

Az **export legrangosabb áruosztálya a növényi termékek**. A magas érték elsősorban a gabonafélék exportjának köszönhető. A zöldség-, gyümölcskivitel és a dísnövényexport is jórészt alacsony hozzáadott értéket képviselő, feldolgozatlan mezőgazdasági terméknek minősül, így ennek az áruosztálynak a szerkezetében **túlsúlyban vannak a mezőgazdasági alapanyagok**.

A 2011-es évben a gabonafélék kivitele összességében meghaladta az 5,9 millió tonnát. A gabonaexporton belül búzából 1,4 millió tonnát, árpából 549 ezer tonnát, kukoricából pedig

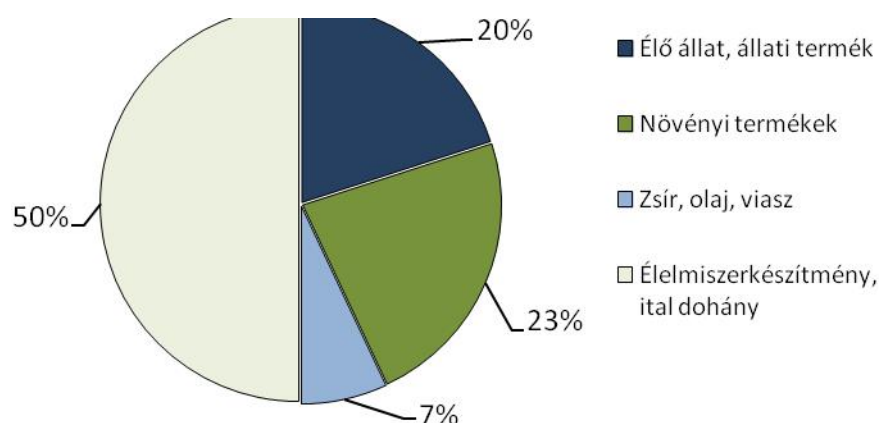
⁷ Statisztikai Jelentések, Az élelmiszergazdaság külkereskedelme 2012. január-szeptember, AKI, 2012

3,9 millió tonnát exportáltunk. A gabonaexportból összességében 2011-ben 1,3 milliárd euró export árbevételre tettünk szert.

A kiugróan jó árbevétel az emelkedő világpiaci áraknak volt köszönhető, hiszen mennyiségi exportnövekményről 2011-ben nem beszélhetünk. A 2011. évi 5,6 millió tonnás exportunkkal szemben 2010-ben 1 millió tonnával több gabona hagyta el az országot. Az export árbevétel ennek ellenére közel 18%-kal haladta meg a 2010-es értéket. Gabonát elsősorban Olaszország, Ausztria és Románia felé szállítottunk. Az olajos mag export meghaladta az 1,3 ezer tonnát.

Az élő állat és állati termékek áruosztályon belül, magas a hozzáadott értékkel rendelkező termékek aránya, ezt jól tükrözi az élő állat 20% körüli, míg az állati termékek 55%-os aránya. Az áruosztályon belül a tejtermékek termékcsoport 18%-ot képvisel. Az élő állaton belül nagy szenzációnak számított a **2010 végén megindult török kereslet a magyar szarvasmarha iránt**. A magyar marhatartók így elfogadható piaci áron tudták értékesíteni a jószágokat, európai színvonalra emelkedtek az árak.

Import áruosztály bontása, 2011



Az élő állat, állati termékek súlya az importon belül (24,1-ről 23,7%-ra) ugyan enyhén csökkent, de az áruosztály a 2010-es évhez képest, túllépve 993 millió eurós szintet 10,9%-os növekedést mutatott. A növényi termékek importja kissé erősödő részarány mellett 14,4%-kal-, a zsír, olaj, viasz termékek importja pedig 16,9%-kal bővült. A legkevésbé, 12,4%-kal az élelmiszerkészítmények, ital, dohány termékkör importja bővült, jóllehet az éves élelmiszer gazdasági importnak pontosan a felét (2,09 milliárd euróval) ez a termékkör adta 2011-ben is.

Nettó importőri pozíció 2011-re öt termékkör esetében alakult ki, jóllehet az italok esetében is közel kerültünk ehhez az állapothoz:

- 1) dohánytermékek esetében az exportot meghaladó import régi keletű,
- 2) a halak és puhatestűek, valamint

- 3) a kávé, kakaó és fűszerek esetében pedig törvényszerű;
- 4) az egyéb élelmiszerek tekintetében érzékelhető leginkább, hogy az élelmiszeripar itthon is piacokat veszített, hiszen ez a termékkör főleg készételeket, magasan feldolgozott termékeket takar;
- 5) a tejtermékek – különösen a nyers tej - nettó importóri pozíciója, komoly versenyhelyzetet, ezáltal nyomott belső árakat hozott létre hazánkban.

Pozitívum, hogy az élő állat, a hús- és hústermékek, a gabona, a zöldség-gyümölcs, a cukor, az olajos magvak és a növényolaj tekintetében megőriztük, sőt erősíteni is tudtuk a nettó exportóri pozíciónkat.

2.4 A 2012-es év legkiugróbb export-import változásai

Jelenleg még nem áll rendelkezésre a 2012-es teljes évre vonatkozó agrár-külkereskedelmi adatbázis, így még csak háromnegyed év adatai értékelhetőek. Az bizonyos, hogy az előző évinél jobb teljesítményt tudunk felmutatni, hiszen az időarányos export 12,8%-os bővülést mutat, mellyel meghaladta az 5,9 milliárd eurót. A behozatal ezzel szemben nem érte el a bázis szintjét, mintegy 3,1%-os csökkenés mellett 3,2 milliárd eurót tett ki, így a szaldó, azaz az agrár-külkereskedelmi mérlegtöbblet az előző évi, időarányos mértékhez képest 39,4%-kal bővült és megközelítette a 2,8 milliárd eurós szintet.

Az agrár-külkereskedelmi mérlegtöbblet a nemzetgazdaság időarányos külkereskedelmi mérlegtöbbletének több mint a felét, 51,1%-át adta, ami az exportban alig 10%-ot képviselő élelmiszergazdasági kiviteltől figyelemre méltó teljesítmény.

A szerkezeti elemek mélyrétegeit vizsgálva megállapítható, hogy az ez évi agrárexport dinamizálódását a növényi termékeken belül **a gabonakivitel erősödése** idézte elő. A gabona exportjából közel 1,3 milliárd euró származott, ami 238 millió euróval nagyobb árbevétel, mint az előző év azonos időszakában volt. Mennyiségek tekintetében a 2012. évi 5,6 millió tonnás gabonaexport mintegy 1,2 millió tonnával haladja meg az előző évi, azonos időszaki exportot.

Az agrár export összetétele⁸

	2011 1-9. hónap (millió euro)	2012 1-9. hónap (millió euro)	Változás 2012/2011 (%)
Élő állat, állati termék	1 249	1 267	101%
Növényi termékek	1 934	2 351	122%
Zsír, olaj, viasz	273	308	113%
Élelmiszerkészítmény, ital dohány	1 849	2 060	111%

Búzából közel 18%-kal több, összességében 1,1 millió tonnát meghaladó, kukoricából pedig 37%-kal több, mintegy 3,8 millió tonna került szeptember végéig kivitelre. Itt érdemes

⁸ Forrás: KSH

megemlíteni, hogy **2012 nyarán aszály** okozott komoly problémát a növénytermesztők és az állattenyésztők számára, hiszen az éves kukorica termésünk alig haladta meg a 4,5 millió tonnát. **Az országban takarmányhiány lépett fel, ennek ellenére 2012. szeptemberig az éves termésünknek 85%-át exportáltuk.** Jóllehet, ennek jelentős része az előző évről visszamaradt készlet volt.

A legdinamikusabb, **közel kétszeres exportbővülés** ezévben is **az olajos mag exportot jellemezte.** A repce exportjából származó exportárbevétel megkétszereződött (221-ről 453 millió euróra nőtt), napraforgóból pedig 82%-os növekmény mellett közel 300 millió euróra nőtt az előző évi időarányos exporthoz képest a kivitel. A napraforgó olaj 250 millió eurós tétele 17%-kal, a repceolajé pedig 30%-kal lépte túl a tavalyi időarányos szintet.

A húsexport adatai is figyelemre méltóak, hiszen **a marhahús kivitele 18,5%-kal bővült, folytatódott a török illetve további iszlám országok keresletének növekedése.** Ez az év végére alábbhagyott, mely a jövő évi exportteljesítményben érezteti majd a hatását. A belorusz marha export tilalom is hatással lesz a jövő évi export kivitel nagyságára, jóllehet nem számottevően. A húsexporton belül a baromfihús kivitele is enyhén, mintegy 3,5%-kal bővült. **A sertéshús kivitele ugyanakkor mintegy 7%-kal csökkent.**

A stagnálás közeli élőállat és állati termékexport mögött is ellentétes folyamatok húzódnak meg, hiszen az élő marha kivitel ugyan 72%-os szinttel a török piac visszafogottabb keresletét mutatja, de az élő sertés kivitel 44%-kal bővült.

Az import január-októberben elszenvedett mintegy 3%-os visszaesése mögött elsősorban az élő állat behozatal 11%-os, a gabonakészítmények mintegy 6%-os, a tejtermékimport 8%-os, a zöldség, gyümölcs készítmények behozatalának 14%-os csökkenése áll. Megfeleződött a növényi olaj importja is.

Növekvő tendencia jellemezte ugyanakkor a hús-, és húskészítmények importját (+12,3%), a cukorbehozatait (+3,6%) és az állati takarmányimportot (+10%) is.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a hazai agrárkivitelt leginkább a feldolgozott termékek és az élőállat piacán az erős piaci kitettség jellemzi. Az alapanyagok kereskedelme kiszámíthatóbb és stabilnak nevezhető trendek mellett alakul. A nagyobb befektetést igénylő feldolgozott termékek és állattenyésztés esetében azonban a változó piaci lehetőségek jellemzők. **A hazai mezőgazdasági termelés az exportból származó extra jövedelemmel csak korlátozottan rendelkezik, így a piaci igények követéséhez szükséges tőkeállítottság, fejlesztési források nem állnak rendelkezésre a termelői oldalon.** A feldolgozói és kereskedői oldal befektetési hajlandósága integrációk, gazdasági szövetségek formájában alacsony. A termékpályák megosztottsága miatt a jövedelemtermelő export egyre inkább eltolódik az alapanyagok irányába.

A feldolgozott termékek piacainak feltárása és fenntartása szintén jelentős költség, befektetés. Ennek a fedezésére az egyéni termelői szint nem képes, nem vállalkozik, illetve nem rendelkezik olyan aggregáló szervezetekkel, amelyek képesek lennének a költségek fedezésére.

Az import tekintetében hasonló folyamatok játszódnak le. **Az egyre inkább alapanyag termelésre beálló hazai termelők és feldolgozók kiszorulnak a hazai piacokról.** Így elvesztik a földrajzi adottságokból származó extraprofit lehetőségét.